

Ο στόχος της ανάπτυξης από την πλευρά της συνολικής προσφοράς

Πρόδρομος Προδρομίδης*

Περίληψη

Όταν η συνολική προσφορά αυξάνεται περισσότερο από όσο μεταβάλλεται (αυξάνεται ή μειώνεται) η συνολική ζήτηση, τότε το προϊόν αυξάνεται και το επίπεδο τιμών μειώνεται. Πρόκειται για το πλέον επιθυμητό αποτέλεσμα μακροοικονομικής πολιτικής ή λειτουργίας, το οποίο φαίνεται ότι προέκυπτε συχνά κατά την δεκαετία 2001-10, αλλά τελευταίως προκύπτει σπανιότερα. Το άρθρο φωτίζει την συγκεκριμένη περίπτωση οικονομικού αποτελέσματος, καθώς και ποια καταναλωτικά προϊόντα ακρίβυναν και πώς εξελίχθηκαν τόσο η απασχόληση στην χώρα όσο και ο κύκλος εργασιών των εγχωρίων επιχειρήσεων κατά την διάρκεια της πανδημίας και της διεθνούς εφοδιαστικής/επισιτιστικής και ενεργειακής κρίσης (ήτοι, κατά τα έτη 2020-22), παρέχοντας δυνητικά χρήσιμες παρατηρήσεις. Με την χώρα να δέχεται πληθωριστικές πιέσεις και να κινείται εν μέσω διαδοχικών κρίσεων και την κλιματική αλλαγή να προοιωνίζεται νέες, είναι σκόπιμο να επιδιωχθεί μακροχρόνια επέκταση της εγχώριας παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (ήτοι, της συνολικής προσφοράς). Ακόμα και αν δεν υπερσχύει των εξελίξεων, των μεταβολών, στην συνολική ζήτηση, εκτιμάται ότι θα μετριάσει τις συγκεκριμένες πιέσεις και θα συμβάλει στην συγκράτηση ή την αύξηση του ΑΕΠ. Είναι σκόπιμο, ως κοινωνία να εξετάσουμε και να εφαρμόσουμε νέες και παλαιότερες ιδέες προς αυτήν την κατεύθυνση.

Λέξεις-κλειδιά: Συνολική προσφορά και συνολική ζήτηση, ΑΕΠ, Πληθωρισμός, Πανδημία και διεθνείς κρίσεις, Αναπτυξιακός σχεδιασμός

Ταξινόμηση JEL: E10, E31, I15, J21, M20

1. Εισαγωγή

Όταν η οικονομική κατάσταση μιας κοινωνίας ανάγεται στις διαστάσεις του παραγομένου προϊόντος και του επιπέδου των τιμών, τότε περιγράφεται με όρους συνολικής ζήτησης και συνολικής προσφοράς. Η συνολική ζήτηση (ΣΖ) είναι η συνηθισμένη της εγχώριας κατανάλωσης, των επενδύσεων, των καθαρών εξαγωγών και του ισοζυγίου πληρωμών εν γένει, των δημοσίων δαπανών, της ποσότητας του χρήματος και των μεταβολών αυτών. Από την άλλη πλευρά, η συνολική προσφορά (ΣΠ) εκφράζει την συνολική παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών βάσει της εργασίας, των άλλων εισροών, καθώς και της επιχειρηματικότητας και τεχνολογίας που οι επιμέρους παραγωγοί στην χώρα διαθέτουν και αξιοποιούν κατά την παραγωγική διαδικασία, καθώς και τις μεταβολές αυτών. (Βλ. ενδεικτικά Siegel, 1960· Abel και Bernanke, 2001.)

Εύκολα διαπιστώνεται ότι ανάλογα με το αν υπερσχύει η μεταβολή της συνολικής προσφοράς ή η μεταβολή της συνολικής ζήτησης, η ποσότης του παραγομένου προϊόντος μπορεί να κινείται προς την ίδια ή διαφορετική κατεύθυνση με το επίπεδο τιμών. Συγκεκριμένα, όταν, *ceteris paribus*, η συνολική προσφορά αυξάνεται περισσότερο από όσο μεταβάλλεται (αυξάνεται ή μειώνεται) η συνολική ζήτηση, τότε το προϊόν αυξάνει και το επίπεδο τιμών μειώνεται, ενώ, όταν αμφότερες μετατοπίζονται εξίσου, τότε είτε το προϊόν είτε το επίπεδο τιμών μένει σταθερό. (Βλ. τις περιπτώσεις του Γραφήματος 1, καθώς και το Γράφημα 2.Α.) Σε αντιδιαστολή: Όταν υπερσχύει

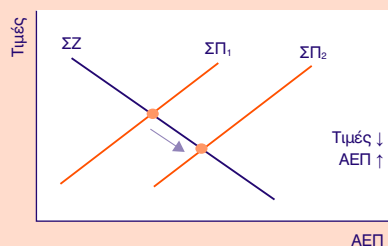
* Ερευνητής Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ). E-mail: pjprodr@kepe.gr

– Οι γνώμες και κρίσεις που διατυπώνονται στο άρθρο εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα και δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη τις θέσεις του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

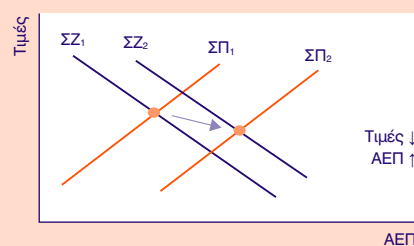
ΓΡΑΦΗΜΑ 1

Περιπτώσεις συνδυασμών αυξήσεως της συνολικής προσφοράς (ΣΠ) και μεταβολών της συνολικής ζήτησεως (ΣΖ) και οι επιδράσεις στο ΑΕΠ και το επίπεδο τιμών

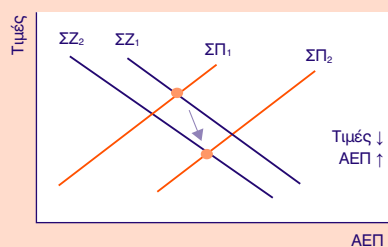
Α. Όταν η ΣΠ αυξάνεται και η ΣΖ μένει σταθερή

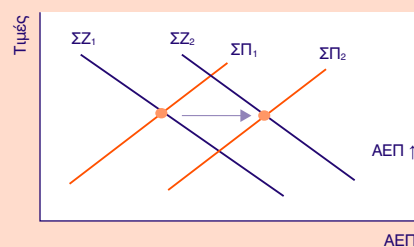
Β. Όταν η ΣΠ αυξάνεται πολύ και η ΣΖ αυξάνεται λίγο

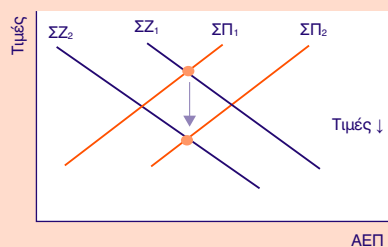
Γ. Όταν η ΣΠ αυξάνεται πολύ και η ΣΖ μειώνεται λίγο

Δ. Όταν η ΣΠ και η ΣΖ αυξάνονται εξίσου

Ε. Όταν η ΣΠ αυξάνεται και η ΣΖ μειώνεται εξίσου

η αύξηση της συνολικής ζήτησεως, τότε αυξάνονται τόσο το προϊόν όσο και το επίπεδο τιμών. Όταν υπερिशύει η μείωση της συνολικής προσφοράς, τότε μειώνεται το προϊόν και αυξάνεται το επίπεδο τιμών. Όταν υπερिशύει η μείωση της συνολικής ζήτησεως, τότε μειώνονται τόσο το προϊόν όσο και το επίπεδο τιμών¹. (Βλ. ενδεικτικά Dornbusch και Fischer, 1994, καθώς και τις περιπτώσεις του Γραφήματος 2.Β-Δ, αντιστοίχως.)

Συνάγεται ότι η πλέον προτιμότερη περίπτωση από τις τέσσερις είναι η πρώτη (όταν υπερिशύει η αύξηση της συνολικής προσφοράς), καθώς η αύξηση του προϊόντος και η ταυτόχρονη μείωση του επιπέδου των τιμών ευκολότερα επιτρέπει την βελτίωση του βιο-

τικού επιπέδου του πληθυσμού. Η δε μείωση των τιμών καθιστά την χώρα ελκυστικότερη και τα προϊόντα της ανταγωνιστικότερα.

Όπως θα διαπιστώσουμε στην συνέχεια, από την εξέταση της πρόσφατης πορείας της Ελληνικής οικονομίας στις διαστάσεις του προϊόντος² και του επιπέδου των τιμών, η ταυτόχρονη αύξηση του προϊόντος και η μείωση των τιμών είναι κάτι που συνέβαινε συχνότερα και τελευταίως συμβαίνει αραιότερα.

Σημειώνεται ότι το άρθρο δεν αναπαράγει, μνημονεύει ή υπεισέρχεται στις αποκλίνουσες θέσεις μακροοικονομικών σχολών που προτάσσουν την αναπτυξιακή

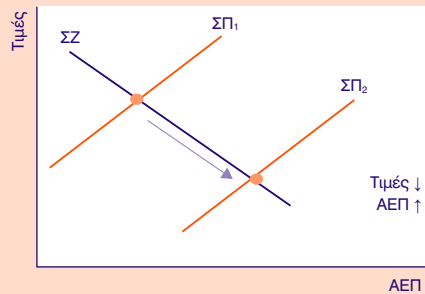
1. Η υπόθεση εργασίας είναι ότι στην παρούσα συγκυρία η οικονομία βρίσκεται μακράν του μεγίστου δυνατού επιπέδου παραγωγής προϊόντος (εισοδήματος). Όπως θα διαφανεί και σε επόμενο γράφημα (Γράφημα 3), η υπόθεση είναι εύλογη.

2. Το ευρέως χρησιμοποιούμενο μέτρο του είναι το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ). Αν και πόρρω απέχει από το να είναι το ιδανικό μέτρο, είναι το καλύτερο που διαθέτουμε σε τακτά χρονικά διαστήματα.

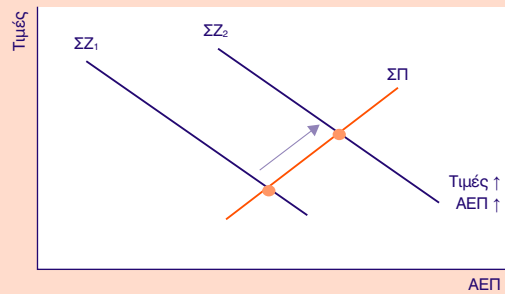
ΓΡΑΦΗΜΑ 2

Περιπτώσεις αυξομειώσεως συνολικής προσφοράς (ΣΠ) ή συνολικής ζήτησης (ΣΖ) και επιδράσεις σε ΑΕΠ και τιμές

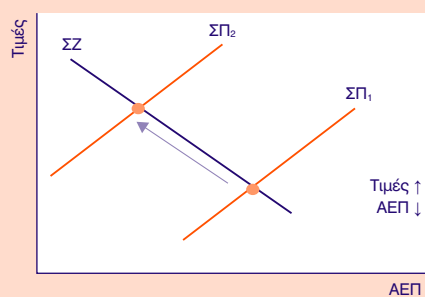
Α. Όταν υπερिशύει αύξηση της ΣΠ

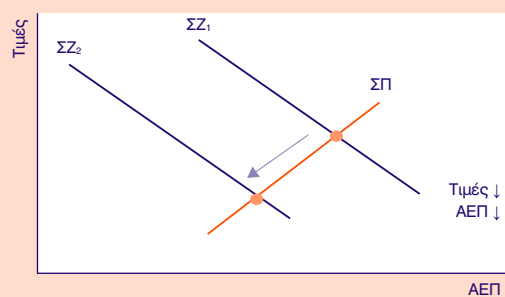
Β. Όταν υπερिशύει αύξηση της ΣΖ

Γ. Όταν υπερिशύει μείωση της ΣΠ

Δ. Όταν υπερिशύει μείωση της ΣΖ

σημασία είτε της πλευράς της συνολικής προσφοράς είτε της πλευράς της συνολικής ζήτησης. (Βλ ενδεικτικά Baumol και Blinder, 1986· Lucas, 1990.) Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι όροι «πολλαπλασιαστής» και «φόρος» και τα παράγωγά τους απουσιάζουν παντελώς. Το άρθρο δέχεται ότι παρεμβάσεις τόσο από την πλευρά της συνολικής προσφοράς όσο και από την πλευρά της συνολικής ζήτησης μπορεί, κατά περίπτωση, να έχουν σημαντική εισφορά στην οικονομική ανάπτυξη, να εφαρμόζονται ταυτόχρονα (συνδυάζονται) και να αλληλοϋποστηρίζονται, λ.χ., με την πλευρά της ζήτησης να εισφέρει στην δημιουργία/βελτίωση παραγωγικών συντελεστών προκειμένου μέσω αυτών να επιτευχθεί ανάπτυξη από την πλευρά της προσφοράς³.

Το υπόλοιπο κείμενο οργανώνεται ως εξής: Αρχικώς παρουσιάζει την πορεία της οικονομίας σε όρους προϊόντος και τιμών κατά το χρονικό διάστημα 2001-21 (Κεφάλαιο 2). Εν συνεχεία, συζητά την προοπτική του υψηλού πληθωρισμού και τρόπους συγκρατήσεώς του (Κεφάλαιο 3), την πορεία των εγχωρίων τιμών ανά ομάδα προϊόντων κατά την διάρκεια της πανδημίας του

νέου κορωνοϊού (Κεφάλαιο 4), καθώς και την πορεία μεταβλητών που συνδέονται με την παραγωγή κατά την διάρκεια της πανδημίας (Κεφάλαιο 5). Ολοκληρώνεται με την διατύπωση προτάσεων (Κεφάλαιο 6).

2. Συνοπτική παρουσίαση της πορείας της οικονομίας σε όρους παραγομένου προϊόντος και τιμών κατά την τελευταία εικοσαετία (2001-21)

Βάσει των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων, από την ένταξη της χώρας στην ευρωζώνη (2001), το παραγόμενο προϊόν της Ελλάδας αυξάνετο συνεχώς ως και το 2009-10, οπότε και επετεύχθη το υψηλότερο επίπεδο στην ιστορία της χώρας (Κωστελένος κ.ά., 2007· Χαλικιάς 2013). Εν συνεχεία, στον απόηχο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής ύφεσης και, ιδίως, λόγω της κρίσεως χρέους, δηλ. της αδυναμίας της Ελληνικής κυβέρνησης να δανειστεί με χαμηλά επιτόκια για να αποπληρώνει το δημόσιο χρέος, και στο πλαίσιο εφαρμογής προγραμμάτων διάσωσης, το παραγόμενο προϊόν

3. Πρόκειται για μια εύλογη αλληλουχία, η οποία σε κάποιο βαθμό αντιστρέφει το απόφθεγμα με το οποίο συνήθως αποδίδεται ο νόμος του J.B. Say ότι η προσφορά δημιουργεί την δική της ζήτηση (βλ. Baumol, 1999).

συρρικνώθηκε ως και το 2016. Ανέκαμψε για μια τριετία. Ξαναμειώθηκε το πρώτο έτος της πανδημίας (2020)⁴ και επανέκαμψε το δεύτερο έτος της πανδημίας (2021), προ του πολέμου στην Ουκρανία, και πριν τις διεθνείς κυρώσεις-αντικυρώσεις και την επακόλουθη ενεργειακή κρίση (2022)⁵. Βλ. Γράφημα 3.

Η ταυτόχρονη εξέλιξη των τιμών υποδηλοί ότι:

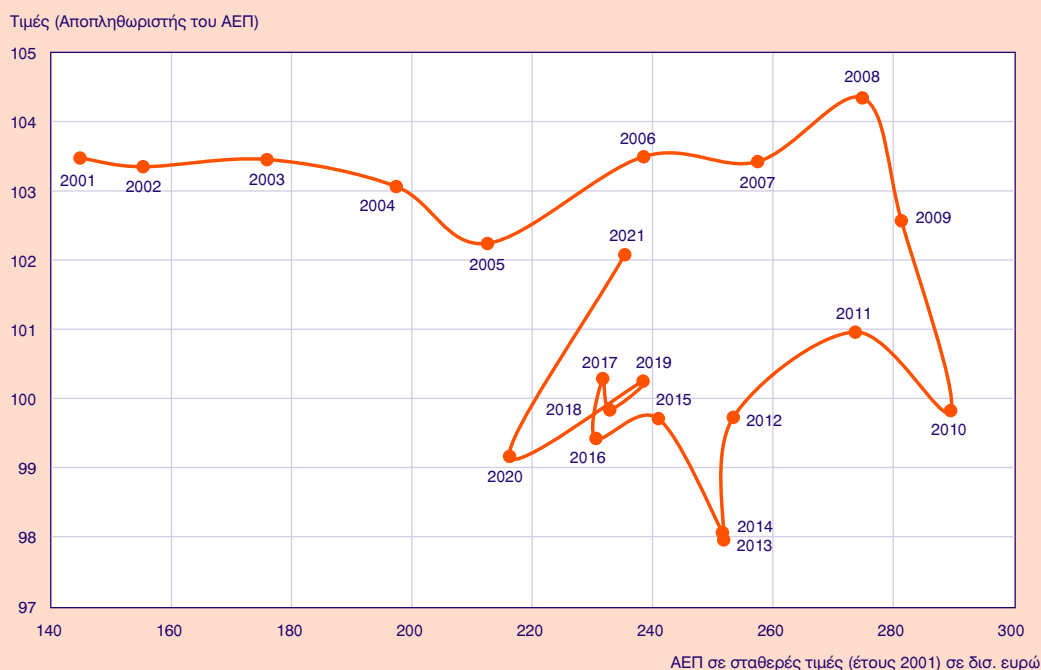
- Η πρώτη φάση (2002-10) συνίστατο από περιπτώσεις (χρονιές) που υπερίσχυε η αύξηση της συνολικής προσφοράς (το 2002, 2004-05, 2007, 2009-10) και περιπτώσεις που υπερίσχυε η αύξηση της συνολικής ζήτησης (το 2003, 2006, 2008).
- Η δεύτερη φάση (2011-2016) συνίστατο από περιπτώσεις που υπερίσχυε η μείωση της συνολικής ζήτησης (το 2012-13, 2016), περιπτώσεις που

υπερίσχυε η μείωση της συνολικής προσφοράς (το 2011, 2014-15). Η σταθεροποίηση που επετεύχθη το 2014 ανετράπη το επόμενο έτος: έτος δύο εκλογικών αναμετρήσεων, δημοψηφίσματος και περιορισμού κινήσεως κεφαλαίων.

- Η τρίτη φάση (2017-19) συνίστατο από περιπτώσεις που υπερίσχυσε η αύξηση της συνολικής ζήτησης (το 2017, 2019) και μια περίπτωση που υπερίσχυσε η συνολική προσφορά (2018).
- Η τέταρτη φάση, αυτή της πανδημίας (2020-21), χαρακτηρίζεται αρχικώς από μείωση της συνολικής ζήτησης (2020), ακολουθούμενη από αύξηση της συνολικής ζήτησης (2021): μεταβολές που υπερίσχυσαν έναντι άλλων στην διάρκεια των συγκεκριμένων ετών⁶. (Η πανδημία συνεχίζεται κατά το 2022, βλ. Γράφημα 4.)

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

Η εξέλιξη της εγχώριας οικονομίας σε όρους ΑΕΠ και τιμών από το 2001 ως το 2021

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδιοι υπολογισμοί.

Υφίσταται διακοπή και αλλαγή της χρονοσειράς από το 2010 κ.ε.

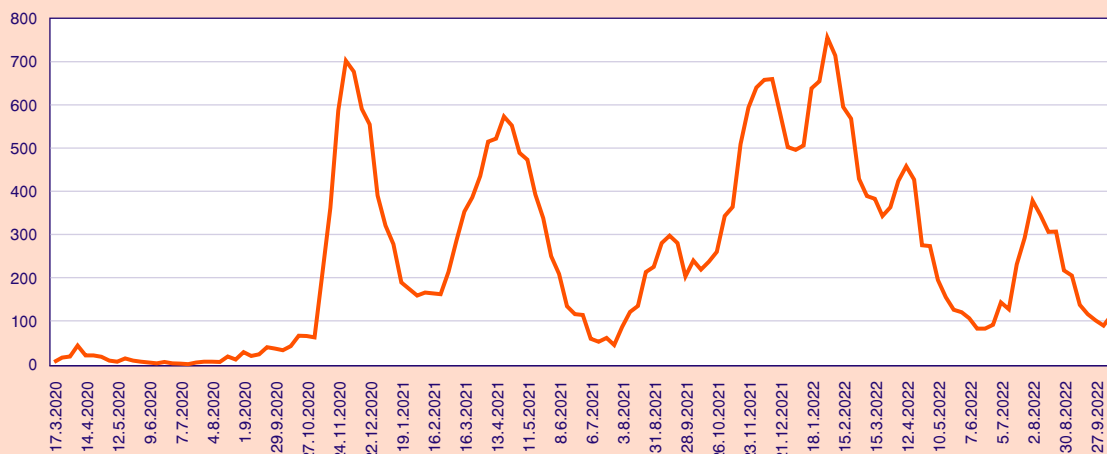
4. Το ίδιο χρονικό διάστημα προκλήθηκε παγκόσμια εφοδιαστική κρίση και επιδεινώθηκε η παγκόσμια επισιτιστική κατάσταση. Βλ. ενδεικτικά Esrer (2021), Raj κ.ά. (2022) και WFP (2022) του ΟΗΕ.

5. Βλ. ενδεικτικά European Union (2022).

6. Όπως θα φανεί στην συνέχεια, η ύφεση στην απασχόληση (2009) προηγήθηκε της υφέσεως του πραγματικού ΑΕΠ (2010-11). Εν συνεχεία, η απασχόληση αυξήθηκε ασυνεχώς δύο φορές (το 2014 και το 2016) πριν ανακάμψει το 2018, μετά την ανάκαμψη του πραγματικού ΑΕΠ (2017), και μειώθηκε εκ νέου κατά το πρώτο έτος της πανδημίας (2020), ταυτοχρόνως με το πραγματικό ΑΕΠ.

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Η εξέλιξη της πανδημίας στην Ελλάδα σε όρους εβδομαδιαίων θανάτων, 11.3.2020-11.10.2022

Πηγή: Πανεπιστήμιο Johns Hopkins, ίδιοι υπολογισμοί.

3. Η εμφάνιση και προοπτική του υψηλού πληθωρισμού και οι δυνατότητες ανασχέσεως του πληθωρισμού

Η αύξηση της συνολικής ζήτησεως του 2021 προφανώς ενσωματώνει τις κυβερνητικές παρεμβάσεις για:

- την άρση των αρνητικών επιπτώσεων των μέτρων που ελήφθησαν προκειμένου να περιοριστεί η διασπορά της πανδημίας και
- την υποστήριξη της ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της οικονομίας.

Αν και, γενικώς, εύλογες και επιθυμητές, οι εν λόγω παρεμβάσεις προκάλεσαν (εισέφεραν) στην αύξηση των τιμών. Επρόκειτο για μια μάλλον μικρή ετήσια αύξηση τιμών σε όρους αποπληθωριστού του ΑΕΠ, από τις χαμηλότερες σε σχέση με τα υπόλοιπα 26 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), βάσει των στοιχείων της Eurostat⁷.

Από την άλλη, φέτος (κατά το έτος 2022) μια νέα – και ίσως διευρυμένη– κυβερνητική παρέμβαση προς την ίδια κατεύθυνση για τους ίδιους λόγους, καθώς και για την αντιμετώπιση των συνεπειών του πολέμου στην Ουκρανία (ιδίως της ενεργειακής κρίσης), αναμένεται να προκαλέσει (να εισφέρει) νέα αύξηση των τιμών. Πρόκειται για αναμενόμενη παρενέργεια της

αγωγής/θεραπείας που ακολουθείται για να στηριχτεί η κοινωνία – ιδίως αν δεν καταστεί εφικτό να υπάρξει μεγαλύτερη επέκταση της συνολικής προσφοράς. (Βλ. Πλαίσιο 1.)

Αυτό σημαίνει ότι αν κατά το 2022 και το 2023: (α) η Ελληνική κυβέρνηση κινηθεί ακόμα πιο δραστήρια από ό,τι στο παρελθόν και από ό,τι κυβερνήσεις άλλων χωρών ή/και (β) οι δυνατότητες επεκτάσεως της συνολικής προσφοράς είναι εκ της δομής της οικονομίας πιο περιορισμένες στην χώρα μας από ό,τι σε άλλες χώρες, τότε, εύλογα (γ) η αύξηση των τιμών στην χώρα μας θα είναι μεγαλύτερη από ό,τι σε αυτές τις άλλες χώρες. Με άλλα λόγια: αν θέλουμε το (α) ή/και ισχύει το (β), το πιθανότερο είναι από τις θεμιτές και επιθυμητές κυβερνητικές κινήσεις να προκύψει ως τίμημα το (γ)⁸. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είναι σκόπιμο να επιδιωχθεί αύξηση δαπανών για την στήριξη της κοινωνίας και της οικονομίας, αλλά ότι είναι πολύ πιθανόν να προκύψει μεγαλύτερη αύξηση τιμών.

Σε περίπτωση που προκύψει πληθωρισμός στην ευρωζώνη, αναμένεται ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) θα επιχειρήσει, μέσω των εργαλείων που διαθέτει, να περιορίσει την αύξηση της συνολικής ζήτησεως προκειμένου να αναχαιτίσει τον πληθωρισμό, ως οφείλει. Συγχρόνως, η συγκεκριμένη αντίδραση

7. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina110/default/table?lang=en>.

8. Εκτιμάται ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022, η χώρα εμφανίζει την 8^η υψηλότερη άνοδο του αποπληθωριστού του ΑΕΠ, μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ-27. Βλ. και υποσημείωση 7.

ΠΛΑΙΣΙΟ 1

Προσεγγίσεις από την πλευρά της προσφοράς

Σημειώνεται ότι η επέκταση της συνολικής προσφοράς δεν επιτυγχάνεται απαραίτητως με την δαπάνη ή την νομοθέτηση για:

- την βελτίωση του ανθρωπίνου κεφαλαίου,
- την ελκυστικότητα της εργασίας,
- την διενέργεια και την λειτουργική αξιοποίηση επενδύσεων,
- την αναβάθμιση της επιχειρηματικότητας,^α
- την έρευνα και ανάπτυξη,
- την καλύτερη διάχυση της πληροφόρησης στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα,
- την βελτίωση της οργάνωσης – διαχείρισης – παραγωγής – και του marketing των ιδιωτικών επιχειρήσεων και των φορέων του δημοσίου,

- την διεύρυνση της παραγωγικότητας της εργασίας,
- την βελτίωση της ροής των εισροών/εκροών κατά μήκος της αλυσίδας αξίας,
- την μείωση της (ασφυκτικής) κρατικής παρεμβάσεως υπέρ του οικονομικού ανταγωνισμού στην αγορά,

αλλά με την επίτευξη αυτών, κάποιο χρονικό διάστημα αργότερα ή πολύ αργότερα. Η δαπάνη για (μελλοντική) επέκταση της συνολικής προσφοράς δεν συγχέεται, δεν ισοδυναμεί με αύξηση της συνολικής προσφοράς, αλλά με αύξηση της συνολικής ζήτησως.

Ο κυβερνητικός σχεδιασμός για την ανάκαμψη και ανθεκτικότητα φέρεται να κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση (βλ. Ελληνική Κυβέρνηση, 2021).

α. Υπό την έννοια της ικανότητας του ατόμου να συνδυάζει παραγωγικούς συντελεστές με νέο, οικονομικά αποδοτικό τρόπο και να κάνει/οργανώνει τα ίδια πράγματα αλλιώς και οικονομικά επιτυχώς.

της ΕΚΤ θα μετριάσει σε κάποιο βαθμό την προοπτική αυξήσεως του ΑΕΠ.

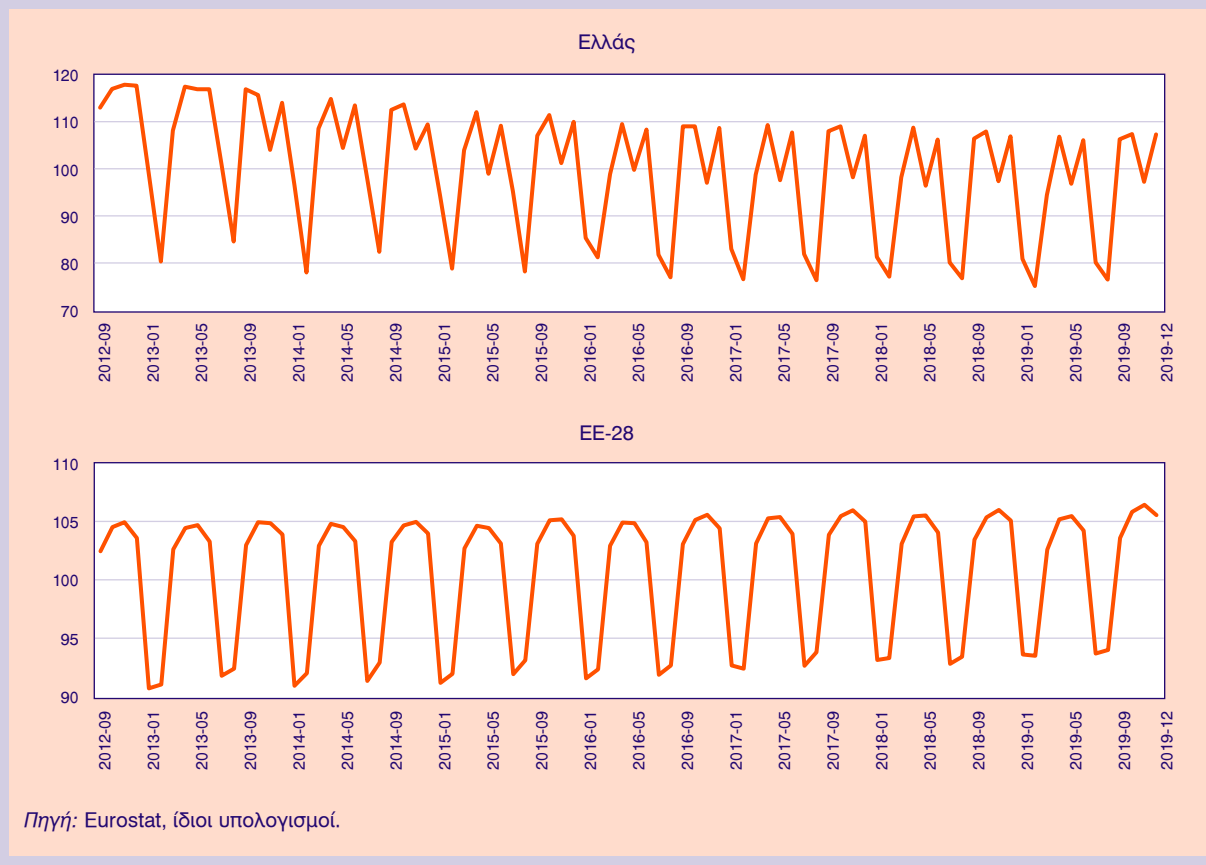
Υπό αυτό το πρίσμα, είναι σκόπιμο να επιδιωχθεί και να επιχειρηθεί, όσο είναι δυνατόν, η επέκταση της εγχώριας παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (ήτοι, η συνολική προσφορά), προκειμένου να μετριαστεί περισσότερο ο πληθωρισμός και να αυξηθεί το ΑΕΠ. Ακόμα και αν δεν είναι εύκολο να αναδιαταχθούν αποτελεσματικά και σε σύντομο χρονικό διάστημα η δομή και η πλειονότητα των κλάδων της οικονομίας, ενδέχεται σε κάποιες περιπτώσεις αυτό να είναι εφικτό: Ίσως με την παραγωγή κάποιου αγαθού (ή κάποιας υπηρεσίας) για το οποίο (την οποία) υφίσταται περιθώριο άμεσης αυξήσεως της παραγωγής του (της). Ίσως με κάποιο άλλο τρόπο εξ αυτών που παρέχονται στο Πλαίσιο 1, σε συγκεκριμένο κλάδο ή/και σε συγκεκριμένη περιοχή της χώρας⁹.

Επιπλέον, ίσως θα ήταν σκόπιμο, ως κοινωνία να εξετάσουμε νέες ιδέες, καθώς και κάποιες από τις συνταγές που τολμηρά ή άτολμα εφαρμόστηκαν παλαιότερα με το ίδιο σκεπτικό: Να μειωθούν οι τιμές όπου ήταν δυνατόν, ώστε να διατηρηθεί/ανακάμψει η αγοραστική δύναμη του εισοδήματος. Τέτοιες είναι: (α) Η άρση της πρακτικής της ενιαίας τιμής. Η μερική εφαρμογή της άρσεως στον χώρο του βιβλίου επέφερε μείωση της τιμής και διεύρυνση του πλεονάσματος του καταναλωτού (Kontolaimou κ.ά., 2019· Prodromidis, 2020). (β) Η θέσπιση ενδιάμεσων εκπτώσεων. Επέφερε μειώσεις τιμών που δεν υφίσταντο προηγουμένως (λ.χ., το 2012) και δεν απαντώνται στην υπόλοιπη ΕΕ κατά το χρονικό διάστημα εφαρμογής στην χώρα (βλ. Γράφημα 5). Αν μας ενδιαφέρει κάθε μονάδα μείωσης του πληθωρισμού που μπορούμε να επιτύχουμε, τότε τόσο

9. Σημειώνεται ότι κάποια εγχειρήματα με εμφανή στοιχεία αυξήσεως της συνολικής προσφοράς, όπως (α) η χρονική επέκταση της τουριστικής περιόδου και η αξιοποίηση υφισταμένων και νέων συντελεστών παραγωγής προκειμένου ορισμένοι θερινοί προορισμοί της χώρας να παράσχουν τουριστικές υπηρεσίες κατά τον (μέχρι πρότινος μάλλον αναξιοποίητο τουριστικώς) χειμώνα, καθώς και (β) η χρονική επέκταση/απελευθέρωση (σε εθελοντική βάση) της λειτουργίας των μικρών εμπορικών καταστημάτων κατά τις Κυριακές (βιβλιοπωλείων, ενδυματοπωλείων, οπωροπωλείων κ.ά.), όπως ήδη γίνεται σε ανθοπωλεία, εστιατόρια, πρατήρια υγρών καυσίμων και ζαχαροπλαστεία, ενδέχεται να περιλαμβάνουν και στοιχεία αυξήσεως της συνολικής ζήτησως, με αποτέλεσμα να έχουν βεβαιότερη θετική επίδραση στο ΑΕΠ και απροσδιόριστη επίδραση στις τιμές. Βλ. ενδεικτικά Παράρτημα 1. Η Ελληνική πρόταση (καμπάνια) φιλοξενίας κεντροευρωπαίων και βορειοευρωπαίων σε Κρήτη, νότιο Πελοπόννησο και άλλες παράλιες περιοχές της χώρας με ήπιο χειμώνα, εν όψει ενεργειακής κρίσεως και βαρυχειμωνιάς στην υπόλοιπη Ευρώπη, πρέπει να ειπωθεί στο πλαίσιο του πρώτου εγχειρήματος.

ΓΡΑΦΗΜΑ 5

Ο εναρμονισμένος δείκτης μηνιαίων τιμών καταναλωτού σε ρουχισμό και υποδήματα στην Ελλάδα και την ΕΕ-28, 2012-19 (2015=100)

οι ανωτέρω όσο και άλλες προτάσεις είναι σκόπιμο να εξεταστούν¹⁰.

Επιπροσθέτως, προκειμένου να συγκρατηθεί ο πληθωρισμός και να διευρυνθεί το πραγματικό ΑΕΠ της κοινωνίας, ίσως είναι σκόπιμο να επιχειρηθεί ο συλλογικός συντονισμός με άλλους ευρωκοινοτικούς εταίρους, όπως, λ.χ., στην προμήθεια φυσικού (ορυκτού) αερίου κ.ά. Βεβαίως απαιτείται σχεδιασμός και σε αυτόν η Ελληνική κυβέρνηση συμβάλλει ενεργώς (βλ. Λιάγκου, 2022).

4. Οι πρόσφατες εξελίξεις των εγχωρίων τιμών ανά ομάδες προϊόντων

Στρέφουμε την προσοχή μας στην πορεία των τιμών του ορυκτού αερίου, καθώς και άλλων προϊόντων –

θέμα που ευρίσκεται ψηλά στην τρέχουσα επικαιρότητα.

Από το Γράφημα 6, διαπιστώνεται ότι τα καταναλωτικά προϊόντα των οποίων οι τιμές αυξήθηκαν περισσότερο στην διάρκεια του πρώτου πανδημικού έτους και μεγάλου μέρους του δευτέρου πανδημικού έτους, σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του 2019¹¹, ήταν τα τρόφιμα και τα μη αλκοολούχα ποτά: Ιδίως, από τον Μάιο του 2020 ως το τέλος του έτους, καθώς και (εκ νέου) από τον Μάιο του 2021 και εξής, όταν, σε αμφότερες περιπτώσεις, ήρθαν περιορισμοί μετακινήσεως και καραντίνας προ της τουριστικής περιόδου.

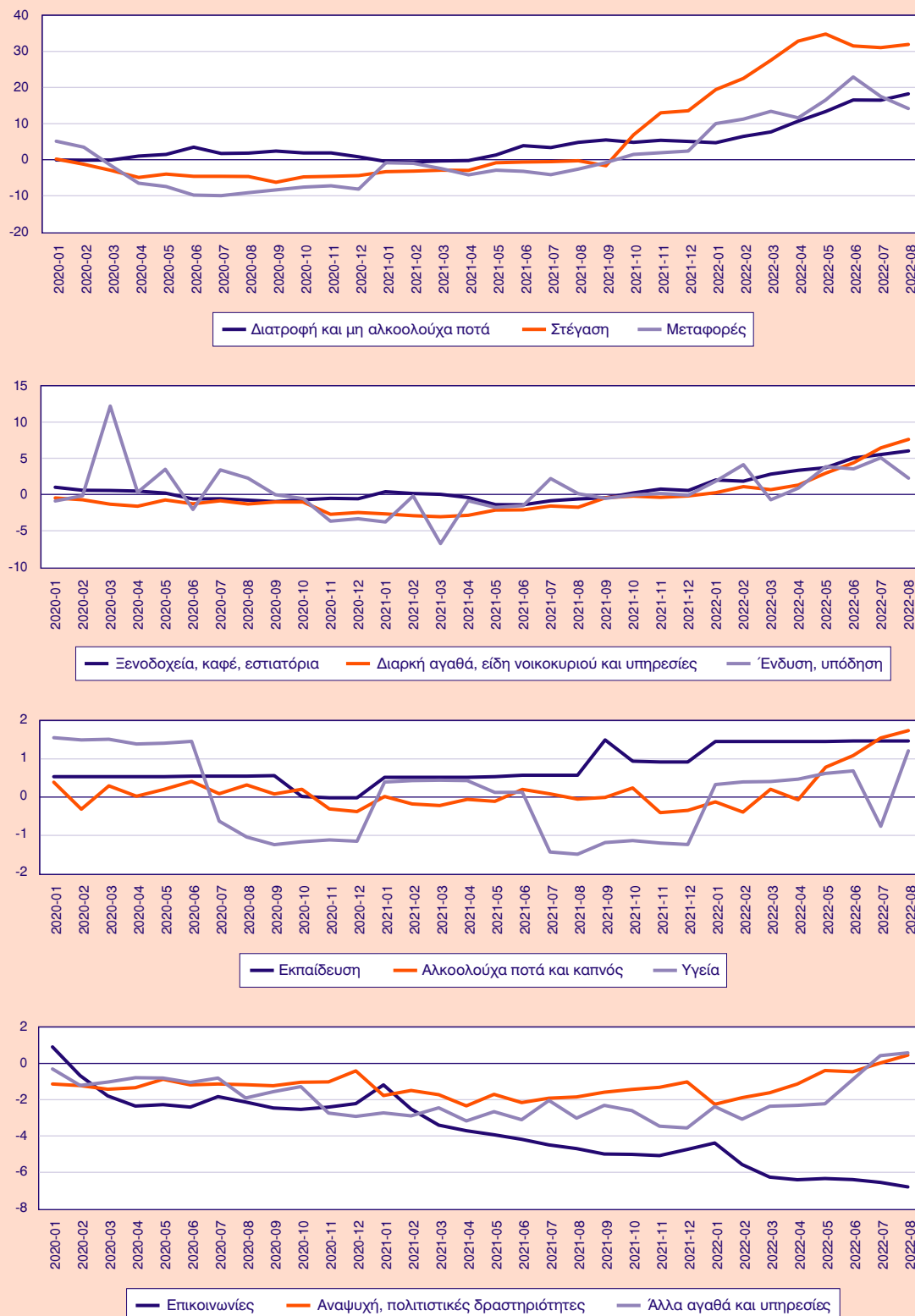
Ακόμα υψηλότερη αύξηση σε σχέση με την προπανδημική εποχή εμφάνισαν από τον Οκτώβριο του 2021

10. Σημειώνεται ότι επαγγελματικές ή άλλες κοινωνικές ομάδες δυσανασχέτησαν στο παρελθόν και ενδέχεται να δυσανασχετήσουν στο μέλλον με την εφαρμογή τέτοιων μέτρων. Η Πολιτεία μπορεί να επιλέξει να εφαρμόσει κάποια μέτρα και να μην εφαρμόσει άλλα μέτρα, καθώς και να επιλέξει με τα κέρδη από την εφαρμογή των μέτρων να καλύψει τους ζημιωθέντες. Ο οικονομολόγος οφείλει να υποδείξει με όσο το δυνατόν διαυγέστερο τρόπο τις επιλογές που υφίστανται για την διεύρυνση της κοινωνικής ευημερίας.

11. Η σύγκριση διενεργείται μεταξύ αντιστοίχων μηνών προκειμένου να απομονωθεί η επίδραση της εποχικότητας.

ΓΡΑΦΗΜΑ 6

Οι εξελίξεις των τιμών ομάδων ειδών βάσει υποδεικτών του ΔΤΚ κατά τον Ιανουάριο του 2021 (2020.01) – Αύγουστο του 2022 (2022.08) σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του 2019

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδιοι υπολογισμοί.

ως και τον Αύγουστο του 2022 (που φτάνουν τα διαθέσιμα στοιχεία) οι τιμές για στέγαση¹². Επίσης, τον Οκτώβριο του 2021, μικρή αύξηση τιμών εμφάνισαν οι μεταφορές¹³, με την αύξηση να φτάνει (τον Ιανουάριο του 2022) και εν συνεχεία να ξεπερνάει την αύξηση των τιμών για τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά. Η χρονική σύμπτωση του Οκτωβρίου του 2021 (μήνα κορύφωσης των διεθνών τιμών πετρελαίου σε σχέση με τα προηγούμενα έτη) αποδίδεται σε συγκεκριμένη πολιτική του Οργανισμού Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών.

Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα της πανδημίας, καθώς και κατά το χρονικό διάστημα του πολέμου στην Ουκρανία και των κυρώσεων-αντικυρώσεων, οι τιμές των λοιπών αγαθών και υπηρεσιών¹⁴ μεταβλήθηκαν πολύ λιγότερο προς τα άνω, ενώ κάποιες (οι τιμές των υπηρεσιών επικοινωνίας)¹⁵ κινήθηκαν πτωτικά. Συνολικά, και υπό την επήρεια των εξελίξεων –ιδίως της ενεργειακής κρίσης που πυροδότησε ο πόλεμος στην Ουκρανία– βάσει των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, ο μηνιαίος Δείκτης Τιμών Καταναλωτού (ΔΤΚ) στην Ελλάδα αυξήθηκε προοδευτικά κατά 5 ως 11% τους έξι πρώτους μήνες του 2022 σε σχέση με τους αντιστοίχους προπανδημικούς μήνες του 2019¹⁶.

5. Η πρόσφατη πορεία μεταβλητών που συνδέονται με την παραγωγή και την συνολική προσφορά

Στην συγκυρία παραγωγής υπό συνθήκες (α) περιορισμού της διασποράς της πανδημίας, (β) αργής μείωσης των πανδημικών θανάτων και παρατάσεως της επιστροφής σε κάποιου είδους κανονικότητα, (γ) δυσχερειών στην παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα (αρχικώς λόγω πανδημίας, εν συνεχεία, λόγω πολέμου-κυρώσεων-αντικυρώσεων) και (δ) τονωτικών παρεμβάσεων από την πλευρά της συνολικής ζήτησης για να στηριχθεί αφενός η κοινωνία, αφετέρου η συνολική προσφορά μελλοντικώς¹⁷ διαπιστώνεται, βάσει των διαθεσίμων στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, πως κατά την διάρκεια των δύο πρώτων τριμήνων του 2022, υπήρξε:

- Αύξηση της απασχόλησης της τάξεως του 6 και 5%, σε σχέση με το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο του 2019, αντιστοίχως, καθώς και (περαιτέρω) αποκλιμάκωση του ποσοστού ανεργίας κατά 18 και 24%, αντιστοίχως. (Βλ. Γράφημα 7.)
- Αύξηση της απασχόλησης σε δώδεκα από τους 21 τομείς της οικονομίας σε αμφότερα τα τρίμηνα, μείωση της απασχόλησης σε δύο τομείς σε αμφό-

12. Περιλαμβάνουν τα ενοίκια, τις δαπάνες για οικιακό φωτισμό, θέρμανση, ύδρευση κ.λπ., καθώς και για επισκευή και συντήρηση της οικίας. Κατά το προ του Ουκρανικού πολέμου τετράμηνο οι αυξήσεις των τιμών αποδίδονται από την ΕΛΣΤΑΤ, κυρίως, στον ηλεκτρισμό, το ορυκτό αέριο και το πετρέλαιο θέρμανσης.

13. Περιλαμβάνουν τις δαπάνες για αγορά/επισκευή/συντήρηση οχημάτων, καύσιμα, στάθμευση, διόδια, τέλη κυκλοφορίας, μεταφορές ατόμων και αγαθών και μάθηση οδήγησης. Κατά το προ του Ουκρανικού πολέμου τετράμηνο οι αυξήσεις των τιμών αποδίδονται κυρίως σε καινούργια αυτοκίνητα, καύσιμα και λιπαντικά και, σε κάποιο βαθμό, στα αεροπορικά εισιτήρια μεταφοράς επιβατών.

14. Εξ αυτών: (α) Τα διαρκή αγαθά και τα είδη νοικοκυριού και οι συναφείς υπηρεσίες περιλαμβάνουν έπιπλα, φωτιστικά, διακοσμητικά είδη, υφαντουργικά προϊόντα οικιακής χρήσης, υαλικά, οικιακές συσκευές και εργαλεία/εξοπλισμό για την οικία και τον κήπο και επισκευές αυτών, καθώς και αγαθά και υπηρεσίες για συνήθη οικιακή συντήρηση. (β) Τα διαρκή αγαθά αναψυχής και πολιτισμού περιλαμβάνουν οπτικοακουστικό εξοπλισμό, υπολογιστές και τις επισκευές αυτών, τροχόσπιτα, σκάφη, ίππους, ηλεκτρονικά και επιτραπέζια και παιδικά παιχνίδια, μουσικά όργανα και εξοπλισμό αναψυχής κλειστών χώρων, είδη εξοχής και αθλήσεως, προϊόντα κήπου, άνθη, κατοικίδια ζώα, αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες σχετιζόμενες με τον ελεύθερο χρόνο, για κινηματογράφο, θέατρο, κονσέρτα, μουσεία, βιβλιοθήκες, ζωολογικούς κήπους και συναφή, εφημερίδες, βιβλία, χαρτικά είδη, πακέτα διακοπών, άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες, την εισφορά στην ΕΡΤ, την συνδρομητική τηλεόραση, ενοικιάσεις DVD, φωτογραφικές υπηρεσίες, τα τυχερά παιχνίδια. (γ) Τα άλλα αγαθά και υπηρεσίες περιλαμβάνουν τα διάφορα είδη ατομικής φροντίδας, κοσμήματα, ρολόγια, τις υπηρεσίες των κομμωτηρίων και άλλων καταστημάτων προσωπικής φροντίδας, τις υπηρεσίες φροντίδας παιδιών, ηλικιωμένων, ατόμων με ειδικές ανάγκες και για βοήθεια στο σπίτι, την συμβουλευτική, τα ασφάλιστρα, τις οικονομικές και άλλες υπηρεσίες (για διαβατήρια, τελετές, δικηγόρους, φωτοτυπίες, μεσιτικά γραφεία κ.ο.κ.)

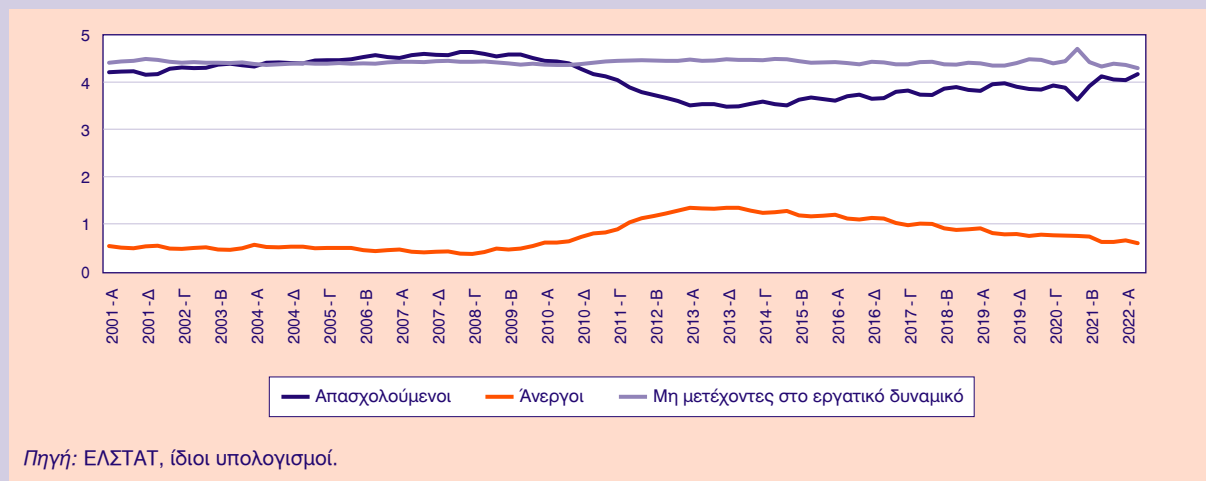
15. Αφορούν σε δαπάνες για ταχυδρομικές και τηλεφωνικές υπηρεσίες, καθώς και για εξοπλισμό τηλεφωνίας και τηλεομοιοτυπίας.

16. Σε αντιδιαστολή με τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ που λαμβάνει υπ' όψιν καταναλωτικά και επενδυτικά πρότυπα που ενδέχεται να ποικίλλουν από έτος σε έτος, ο ΔΤΚ βασίζεται σε ένα σταθερό καλάθι αγαθών και υπηρεσιών. Αμφότερα τα μεγέθη χρησιμοποιούνται ως μέτρα για τον υπολογισμό του πληθωρισμού. Στον βαθμό που ο ΔΤΚ δεν λαμβάνει υπ' όψιν δαπάνες στρατιωτικών εξοπλισμών και εν γένει τι πληρώνει το κράτος, καθώς και οι επιχειρήσεις ή οι αλλοδαποί, προσεγγίζει καλύτερα την αλλαγές στο κόστος ζωής των κατοίκων. Ενδεικτικά βλ. Οner (2017). Από στατιστικής απόψεως δεν είμαστε ακόμη σε θέση να διενεργήσουμε συγκρίσεις σε όρους αποπληθωριστού του ΑΕΠ για το έτος 2022.

17. Λ.χ., μπορεί σήμερα (κατά τον παρόντα χρόνο) να διενεργούνται δαπάνες στον κατασκευαστικό τομέα προκειμένου να κατασκευαστούν οδοί και φράγματα, ώστε με την αξιοποίηση των οδών και των φραγμάτων αύριο (στο εγγύς μέλλον) και μεθαύριο (πιο μακροχρόνια) να παραχθεί περισσότερο ΑΕΠ στον μεταφορικό ή τον αγροτικό ή τον ενεργειακό τομέα. Βλ. και υποσημείωση 3.

ΓΡΑΦΗΜΑ 7

Οι εξελίξεις στα μεγέθη των απασχολουμένων, ανέργων και μη μετεχόντων στο εργατικό δυναμικό σε όρους εκατ. ατόμων ηλικίας 15 ετών και άνω, πρώτο τρίμηνο του 2001 (2001.Α) – δεύτερο τρίμηνο του 2022 (2022.Β)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Συγκρίσεις σε όρους αριθμού απασχολουμένων στην χώρα μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων των ετών 2019 και 2022 ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (NACE Αναθ. 2)

Οι οικονομικές δραστηριότητες που αντιστοιχούν στους κωδικούς Α, Β, κ.λπ. παρατίθενται στον Πίνακα 2.

Περιπτώσεις που ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε κατά το ένα και μειώθηκε κατά το άλλο από τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 σε σχέση με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2019

Α, Β, Θ, Ι, ΙΔ (ολιγότερο από $\pm 5\%$), Κ, ΚΑ (περισσότερο από ± 5 και ολιγότερο από $\pm 15\%$)

Περιπτώσεις που ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 σε σχέση με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2019

Η (ολιγότερο από 5%), Γ, Δ, Ζ, ΙΕ, ΙΣΤ (περισσότερο από 5% και ολιγότερο από 15%), ΙΒ, ΙΓ (περισσότερο από 15%), Ε (το ένα τρίμηνο ολιγότερο από 5% , το άλλο τρίμηνο περισσότερο από 5% και ολιγότερο από $\pm 15\%$), ΙΖ, ΙΗ, ΙΘ (το ένα τρίμηνο περισσότερο από 5% και ολιγότερο από 15% , το άλλο τρίμηνο περισσότερο από 15%)

Περιπτώσεις που ο αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 σε σχέση με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2019

ΣΤ (ολιγότερο από -5%), ΙΑ (περισσότερο από -5% και ολιγότερο από -15%)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδιοι υπολογισμοί.

τερα τα τρίμηνα, αύξηση της απασχόλησης κατά το ένα τρίμηνο και μείωση της απασχόλησης κατά το άλλο τρίμηνο σε επτά τομείς της οικονομίας. (Βλ. Πίνακα 1. Για την αντιστοίχιση των κωδικών του πίνακα με τις ονομασίες, καθώς και για την οργάνωση (ταξινόμηση) τομέων και κλάδων των οικονομικών δραστηριοτήτων βλ. Πίνακα 2.)

- Ποσοστιαία αύξηση του κύκλου εργασιών (ήτοι, του γινομένου τιμής επί της πωλούμενης ποσότητας) των επιχειρήσεων και οργανισμών που δραστηριοποιούνται στην χώρα – αύξηση μεγαλύτερη από την προαναφερθείσα αύξηση του ΔΤΚ στην πλειονότητα των κλάδων της οικονομίας και μεγαλύτερη της μεταβολής (αυξήσεως ή μειώσεως)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Οι 21 τομείς και οι 85 κλάδοι οικονομικών δραστηριοτήτων (NACE Αναθ. 2)

A. Γεωργία-κτηνοτροφία, δασοκομία, αλιεία, συναφή

01 Φυτική-ζωική παραγωγή, θήρα, συναφείς δραστηριότητες	02 Δασοκομία, υλοτομία 03 Αλιεία, υδατοκαλλιέργεια
---	---

B-E. Δευτερογενείς και εξορυκτικές-λατομικές δραστηριότητες: B (05-09), Γ (11-33), Δ (35), E (36-39)

05 Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	26 Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών-οπτικών προϊόντων
06 Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	27 Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού
07 Εξόρυξη μεταλλευμάτων	28 Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού που δεν κατατάσσονται αλλού (γενικής χρήσης, γεωργικών, δασοκομικών, μορφοποίησης μετάλλου, άλλων ειδικής χρήσης, εργαλειομηχανών)
08 Λοιπά ορυχεία και λατομεία	29 Κατασκευή μηχανοκινήτων οχημάτων, ρυμουλκωμένων και ημιρυμουλκωμένων οχημάτων
09 Υποστηρικτικές δραστηριότητες εξόρυξης	30 Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών
10 Βιομηχανία τροφίμων	31 Κατασκευή επίπλων
11 Ποτοποιία	32 Κατασκευή κοσμημάτων, πολύτιμων αντικειμένων, μουσικών οργάνων, αθλητικών ειδών, παιχνιδιών, ιατρικών και οδοντιατρικών οργάνων, προμηθειών, σκουπών-βουρτσών κ.ά. μη κατατασσομένων αλλού
12 Παραγωγή προϊόντων καπνού	33 Επισκευή-εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού
13 Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	35 Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού
14 Κατασκευή ειδών ένδυσης	36 Συλλογή-επεξεργασία-παροχή ύδατος
15 Βιομηχανία δέρματος και δερματίνων ειδών	37 Επεξεργασία λυμάτων
16 Βιομηχανία ξύλου, κατασκευή προϊόντων από ξύλο-φελλό (πλην επίπλων), ειδών καλαθοποιίας-σπαρτοπλεκτικής	38 Συλλογή και επεξεργασία/διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών
17 Χαρτοποιία, κατασκευή χάρτινων προϊόντων	39 Δραστηριότητες εξυγίανσης κ.ά. για την διαχείριση αποβλήτων
18 Εκτυπώσεις-αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	
19 Παραγωγή οπτάνθρακα, προϊόντων διύλισης πετρελαίου	
20 Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	
21 Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων-σκευασμάτων	
22 Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	
23 Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	
24 Παραγωγή βασικών μετάλλων	
25 Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων πλην μηχανημάτων-ειδών εξοπλισμού	

ΣΤ. Κατασκευές

41 Κατασκευές κτηρίων	43 Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες
42 Κατασκευές δρόμων-σδηροδρομικών γραμμών-λιμενικών-κοινοφελών κ.ά. έργων πολιτικού μηχανικού	

Z-Θ. Εμπορία-επισκευές οχημάτων-μεταφορές-αποθήκευση-παροχή καταλύματος και εστίασης: Z (45-47), H (49-53), Θ (55-56)

45 Χονδρικό-λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκινήτων οχημάτων-μοτοσυκλετών	51 Αεροπορικές μεταφορές
46 Χονδρικό εμπόριο (πλην μηχανοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών)	52 Αποθήκευση, υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες
47 Λιανικό εμπόριο (πλην μηχανοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών)	53 Ταχυδρομικές-ταχυμεταφορικές δραστηριότητες
49 Χερσαίες μεταφορές, μεταφορές μέσω αγωγών	55 Καταλύματα
50 Πλωτές μεταφορές	56 Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 (συνέχεια)

I. Ενημέρωση-επικοινωνία

58 Εκδοτικές δραστηριότητες	61 Τηλεπικοινωνίες
59 Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών-βίντεο-τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις-μουσικές εκδόσεις	62 Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς
60 Δραστηριότητες προγραμματισμού-ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	63 Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας

ΙΑ. Χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες

64 Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (πλην ασφαλιστικών δραστηριοτήτων, συνταξιοδοτικών ταμείων)	66 Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και ασφαλιστικές δραστηριότητες
65 Ασφαλιστικά, ανασφαλιστικά, συνταξιοδοτικά ταμεία (πλην υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης)	

ΙΒ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας

- 68 Διαχείριση ακίνητης περιουσίας

ΙΓ-ΙΔ. Επαγγελματικές-επιστημονικές-τεχνικές-διοικητικές-υποστηρικτικές δραστηριότητες: ΙΓ (69-81), ΙΔ (82)

69 Νομικές-λογιστικές δραστηριότητες	75 Κτηνιατρικές δραστηριότητες
70 Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων, παροχής συμβουλών διαχείρισης	77 Δραστηριότητες ενοικίασης-εκμίσθωσης
71 Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες, δραστηριότητες μηχανικών, τεχνικές δοκιμές-αναλύσεις	78 Δραστηριότητες απασχόλησης
72 Επιστημονική έρευνα-ανάπτυξη	79 Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών, υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς
73 Διαφήμιση-έρευνα αγοράς	80 Δραστηριότητες παροχής προστασίας-έρευνας
74 Δραστηριότητες ειδικευμένου σχεδίου, φωτογραφικές, μετάφρασης-διερμηνείας, γεωπονίας κ.ά. επαγγελματικές-επιστημονικές-τεχνικές μη κατατασόμενες αλλού	81 Υπηρεσίες σε κτίρια-εξωτερικούς χώρους
	82 Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακής υποστήριξης, παροχής άλλης υποστήριξης προς επιχειρήσεις

ΙΕ-ΙΖ. Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση-εκπαίδευση-ανθρώπινη υγεία-κοινωνική μέριμνα: ΙΕ (84), ΙΣΤ (85), ΙΖ (86-88)

84 Δημόσια διοίκηση, άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	87 Δραστηριότητες βοήθειας κατ' οίκον
85 Εκπαίδευση	88 Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας άνευ παροχής καταλύματος
86 Δραστηριότητες ιατρικών-οδοντιατρικών επαγγελμάτων	

ΙΗ-ΚΑ. Τέχνες-διασκέδαση-ψυχαγωγία-λοιπές δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών: ΙΗ (90-93), ΙΘ (94-96), Κ (97), ΚΑ (98)

90 Δημιουργικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες σε τέχνες-διασκέδαση	96 Δραστηριότητες κέντρων αισθητικής-φυσικής ευεξίας, κομμωτηρίων-κουρείων, τελετών, καθαρίσματος, κλωστοϋφαντουργικών-γούνινων προϊόντων και παροχής άλλων προσωπικών υπηρεσιών μη κατατασσομένων αλλού
91 Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων, παρόμοιων πόλων έλξεως επισκεπτών-βοτανικών/ζωολογικών κήπων-φυσικών βιοτόπων	97 Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών ή για παραγωγή/ιδιοκατανάλωση
92 Τυχερά παιχνίδια-στοιχήματα	98 Δραστηριότητες ετεροδίκων οργανισμών και φορέων
93 Αθλητικές δραστηριότητες, δραστηριότητες διασκέδασης-ψυχαγωγίας (πάρκων αναψυχής, άλλων θεματικών πάρκων κ.ά.)	
94 Δραστηριότητες οργανώσεων	
95 Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	

του Δείκτη Τιμών Παραγωγού (ΔΤΠ) σε τουλάχιστον δώδεκα κλάδους της οικονομίας (τους υπ' αριθμ. 01, 19, 21, 24, 27, 38, 51, 61, 62, 70, 78,

80)¹⁸, όπερ υποδηλοί διεύρυνση της παραγομένης/διατιθεμένης ποσότητας και δυναμισμό στους συγκεκριμένους κλάδους¹⁹. (Βλ. Πίνακα 3.)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Συγκρίσεις του κύκλου εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων της χώρας μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων των ετών 2019 και 2022 ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (NACE Αναθ. 2)

Οι οικονομικές δραστηριότητες που αντιστοιχούν στους κωδικούς 01, 02, 03 κ.λπ. παρατίθενται στον Πίνακα 2.

Περιπτώσεις που ο κύκλος εργασιών κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 υπερβαίνει τον αντίστοιχο του 2019, όμως σε ένα από τα δύο τρίμηνα υπερβαίνει τον αντίστοιχο του 2019 κατά λιγότερο του 10%

08, 11, 12, 18, 37, 53,^α 55, 56, 74, 80,^β 82, 87, 90, 92, 94, 96

Περιπτώσεις που ο κύκλος εργασιών κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 υπερβαίνει τον αντίστοιχο του 2019 κατά

10-20% 13, 23, 32, 33, 47, 50,^γ 59, 60, 69, 73, 77

20-30% 10, 28, 31, 39, 43, 45, 46, 71, 72, 86, 95

30% ή περισσότερο 01,^δ 02, 03, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 38, 41, 52, 62,^ε 66, 70, 75, 78,^ς 81, 85

Περιπτώσεις που ο κύκλος εργασιών κατά το ένα από τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 υπερβαίνει τον αντίστοιχο του 2019 και κατά το άλλο τρίμηνο υπολείπεται του αντιστοίχου του 2019

Όταν υπερβαίνει πρόκειται για λιγότερο του 10%: 14, 58, 61,^ζ 68, 91

Όταν υπερβαίνει πρόκειται για 10-20%: 36, 42, 49, 88

Όταν υπερβαίνει πρόκειται για 30% ή περισσότερο: 07, 30, 51,^η 93

Περιπτώσεις που ο κύκλος εργασιών κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022 υπολείπεται του αντιστοίχου του 2019

05, 06, 09, 15, 63,^θ 65, 79

α Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 21 και 22%, αντιστοίχως.

β Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 0 και 2%, αντιστοίχως.

γ Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 12 και 11%, αντιστοίχως.

δ Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε μηνιαίως κατά 11, 13, 19, 22, 19 και 15%.

ε Ο ΔΤΠ φαίνεται να μειώθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 2 και 1%, αντιστοίχως.

ς Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 2 και 1%, αντιστοίχως.

ζ Ο ΔΤΠ φαίνεται να μην μεταβλήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο.

η Ο ΔΤΠ φαίνεται να αυξήθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 22 και 19%, αντιστοίχως.

θ Ο ΔΤΠ φαίνεται να μειώθηκε το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο κατά 1%.

Στις υπογραμμισμένες περιπτώσεις ο ΔΤΠ φαίνεται συνολικά να αυξήθηκε μηνιαίως κατά 31, 36, 46, 49, 42 και 40%.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδιοι υπολογισμοί.

18. Την φυτική-ζωική παραγωγή, την παραγωγή κωκ και διύλιση πετρελαίου, την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων, βασικών μετάλλων, ηλεκτρολογικού εξοπλισμού, την συλλογή/επεξεργασία/διάθεση αποβλήτων και ανάκτηση υλικών, τις αερομεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες, τον προγραμματισμό ηλεκτρονικών υπολογιστών, τις δραστηριότητες απασχόλησης, την παροχή προστασίας και έρευνας κ.ά. Βλ. Πίνακα 2.

19. Σημειώνεται ότι δεν υφίστανται αντίστοιχα διαθέσιμα στοιχεία για τα 2/5 των κλάδων. Μεταξύ των λοιπών κλάδων διακρίνονται περιπτώσεις με μείωση ή πολύ μικρή αύξηση του ΔΤΠ (οι κλάδοι υπ' αριθμ. 61, 62, 63, 78, 80), καθώς και περιπτώσεις με αύξηση του ΔΤΠ της τάξεως του 10-20% (οι κλάδοι υπ' αριθμ. 01, 50), αύξηση του ΔΤΚ της τάξεως του 20% (οι κλάδοι υπ' αριθμ. 51 και 53), αύξηση του ΔΤΠ της τάξεως του 20-30% (ο κλάδος υπ' αριθμ. 53), αύξηση του ΔΤΠ της τάξεως του 30-50% (οι κλάδοι των τομέων Γ και Ε).

Ειδικότερα για την εξέλιξη του κύκλου εργασιών (τζίρου) προκύπτει ότι τουλάχιστον:

- 16 κλάδοι επέτυχαν ελαφρώς υψηλότερο κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019: κατά 1-10% το ένα τρίμηνο, κατά 3-45% το άλλο τρίμηνο.
- Ένδεκα κλάδοι επέτυχαν αρκετά υψηλότερο κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019: υψηλότερο κύκλο εργασιών κατά 12-19% το ένα τρίμηνο, κατά 13-32% το άλλο τρίμηνο.
- Ένδεκα κλάδοι επέτυχαν πολύ υψηλότερο κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019: υψηλότερο κύκλο εργασιών κατά 20-28% το ένα τρίμηνο, κατά 23-56% το άλλο τρίμηνο.
- 24 κλάδοι επέτυχαν πολύ υψηλό κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019: υψηλότερο κύκλο εργασιών κατά 31-95% το ένα τρίμηνο, κατά 33-110% το άλλο τρίμηνο.

Στο ίδιο χρονικό διάστημα:

- Μόνον επτά κλάδοι σημείωσαν χαμηλότερο κύκλο εργασιών σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019²⁰.
- 13 κλάδοι σημείωσαν χαμηλότερο κύκλο εργασιών το ένα τρίμηνο και υψηλότερο κύκλο εργασιών το άλλο τρίμηνο (υψηλότερο κατά 2-56%) σε σχέση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2019.
- Σε τρεις περιπτώσεις κλάδων (35, 64, 84) τα αντίστοιχα στοιχεία δεν θεωρούνται συγκρίσιμα από την ΕΛΣΤΑΤ.

Αναδύεται, λοιπόν, μια αρκετά θετική πραγματικότητα για τις επιχειρήσεις, από μικροοικονομικής απόψεως. Είναι μια πραγματικότητα που συνάδει με υψηλότερη συνολική ζήτηση, όπως ήδη περιγράφηκε.

Άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι, ενώ επί μακρόν οι εξελίξεις στην απασχόληση αντικαθρεφτίζοντο κυρίως στα μεγέθη των ανέργων, με τα μεγέθη των μη μετεχόντων στην αγορά εργασίας (ή στο εργατικό δυναμικό) να ανταποκρίνονται λιγότερο στις μεταβολές των άλλων δύο: στην διάρκεια της πανδημίας, οι εξελίξεις στην απασχόληση, εμφανώς πια, άρχισαν να αντικαθρεφτίζονται στα μεγέθη των μη μετεχόντων στο εργατικό δυναμικό. (Βλ. Γράφημα 5.) Στον βαθ-

μό που οι ροές των ατόμων μεταξύ των τριών καταστάσεων (απασχόληση, ανεργία, μη συμμετοχή στην αγορά εργασίας) καθιστούν τα μεγέθη των απασχολούμενων, ανέργων και μη μετεχόντων στο εργατικό δυναμικό ως συγκοινωνούντα δοχεία, συνάγεται ότι οι παρεμβάσεις σε μία κατάσταση (στο ένα μέγεθος) είναι σκόπιμο να λαμβάνουν υπ' όψιν τις επιδράσεις στις άλλες δύο (στα άλλα δύο μεγέθη) και εφεξής οι εξελίξεις ή παρεμβάσεις στις τρεις να εξετάζονται από κοινού.

6. Επίλογος

Με την χώρα να καλείται να κινηθεί εν μέσω διαδοχικών διεθνών κρίσεων (χρηματοπιστωτικής, υγειονομικής, εφοδιαστικής, ενεργειακής, κλιματικής), είναι σκόπιμο να δημιουργηθούν προϋποθέσεις για βιώσιμη ανάπτυξη παραγωγικών κλάδων και επιμέρους προϊόντων: κλάδων και προϊόντων που θα εισφέρουν στην διεύρυνση της παραγωγής, ώστε (α) η ανάγκη παρεμβάσεων από την πλευρά της συνολικής ζήτησης να είναι λιγότερο απαραίτητη και οι επιδράσεις της να μην υπερβαίνουν τις επιδράσεις από την πλευρά της συνολικής προσφοράς ή (β) η παρέμβαση από την πλευρά της συνολικής ζήτησης να αξιοποιείται σε ειδικές περιπτώσεις μετασχηματισμού της οικονομίας ή/και όταν πρέπει να συγκρατηθεί/διατηρηθεί ένα επίπεδο προϊόντος (ένα βιοτικό επίπεδο).

Επίσης, είναι σκόπιμο ο αναπτυξιακός σχεδιασμός και ανασχεδιασμός να προσανατολιστεί στην διαμόρφωση ή εξασφάλιση ενός πλαισίου που με επικερδή και βιώσιμο τρόπο θα προάγει τον καλό συντονισμό/συνδυασμό του (πλέον) καταλλήλου ανθρωπίνου και κατασκευασμένου κεφαλαίου ανά γεωγραφική περιοχή και κλάδο παραγωγής, προκειμένου να επιτυγχάνεται (α) υψηλή προσθήκη αξίας όπου αυτή δεν υφίσταται και (β) να διευρυνθεί (και να διευρύνεται) η συνολική προσφορά: ιδίως, η προσφορά αγαθών και υπηρεσιών που μπορούν να σταθούν στον διεθνή ανταγωνισμό και να ζητηθούν/καταναλωθούν από εξωχώριες αγορές. Το τελευταίο επιτρέπει την αύξηση του εθνικού εισοδήματος²¹ και αποφέρει το συνάλλαγμα που είναι απαραίτητο τόσο για την απόκτηση (εισαγωγή) όσων προϊόντων δεν παράγονται εγχωρίως όσο και για την αποπληρωμή του χρέους.

20. Οι αιτίες ποικίλλουν: Λ.χ., η μια περίπτωση αποδίδεται στην απολιγνιτοποίηση, η οποία συνεχίστηκε ως το καλοκαίρι του 2022 (Κολώνας, 2022). Η άλλη περίπτωση οφείλεται στο ότι η εταιρεία Energean είναι υπό αναδιάρθρωση (Κατζαγιαννάκη, 2022). Η τρίτη ανάγεται στις κυρώσεις κατά της Ρωσίας που χτύπησαν τους εγχωρίους γουναράδες (Reuters, 2022).

21. Σε αντιδιαστολή, τα αγαθά και οι υπηρεσίες που καταναλώνονται εγχωρίως, εκ των πραγμάτων, αποφέρουν/δημιουργούν εισόδημα ανάλογο των (σχετικά πεπερασμένων) δυνατοτήτων των εγχωρίων αγοραστών, δηλ., του εγχωρίου πληθυσμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 Οι μηχανισμοί μέσω των οποίων η απελευθέρωση της λειτουργίας των μικρών εμπορικών καταστημάτων κατά τις Κυριακές επηρεάζει τιμές και ΑΕΠ

Η αύξηση της προσφοράς τις Κυριακές μειώνει τις τιμές καθ' όλην την εβδομάδα: Με περισσότερα και διαφορετικά καταστήματα ανοιχτά τις Κυριακές για να ικανοποιούν πληρέστερα τις ανάγκες του καταναλωτικού κοινού (λ.χ., για να ψωνίσει κάποιος κάτι φαγώσιμο, για να αγοράσει δώρο όταν πάει μια κοινωνική επίσκεψη), η καμπύλη προσφοράς των Κυριακάτικων αγαθών μετατοπίζεται δεξιά με αποτέλεσμα οι τιμές να μειωθούν. Με αντίστοιχη μείωση της ζήτησης για υποκατάστατα προϊόντα (δηλ. μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης προς τα αριστερά) κατά τις υπόλοιπες ημέρες της εβδομάδας, αφού κάποιες αγοραστικές ανάγκες θα έχουν ικανοποιηθεί την Κυριακή, *ceteris paribus*, οι τιμές μειώνονται (και) τις υπόλοιπες ημέρες.

Ωστόσο, η διενέργεια συναλλαγών κατά μια επιπλέον ημέρα την εβδομάδα σίγουρα θα δημιουργήσει πρόσθετες επιδράσεις: Βάσει της ποσοτικής θεωρίας του χρήματος υπό την μορφή της εξισώσεως των ανταλλαγών του Fisher (1911), $M \times V = P \times Y$, όπου M η ονομαστική ποσότητα του χρήματος, V η ταχύτητα

κυκλοφορίας του χρήματος (δηλ. πόσες φορές αλλάζει χέρια ένα κέρμα σε ένα έτος), P το επίπεδο τιμών και Y το προϊόν (πραγματικό εισόδημα), η διευκόλυνση της κυκλοφορίας του χρήματος κατά μια επιπλέον ημέρα της εβδομάδας (ήτοι, η αύξηση του V), *ceteris paribus*, θα επιφέρει δημιουργία εισοδημάτων κατά μια επιπλέον ημέρα της εβδομάδας, θα ενισχύσει την κυκλοφορία χρήματος και την δημιουργία εισοδημάτων γενικώς και, εν τέλει, το $P \times Y$, δηλ. το ονομαστικό ΑΕΠ, θα αυξηθεί. Πρόκειται για οικονομικό νόμο που ουδέποτε έχει διαψευστεί. Αν και η δεύτερη αυτή εξέλιξη ενδέχεται να ωθήσει τις τιμές προς την αντίθετη κατεύθυνση σε σχέση με την πρώτη εξέλιξη, στον βαθμό που θα επηρεαστεί (έστω και λίγο) το Y , πρέπει να αναμένουμε το πραγματικό εισόδημα της κοινωνίας να διευρυνθεί.

Σημειώνεται ότι το συγκεκριμένο μέτρο ουδέποτε λειτούργησε στην χώρα με τον τρόπο που προτάθηκε το 2012.

Βιβλιογραφία

Στην Ελληνική

Ελληνική Κυβέρνηση. 2021. *Ελλάδα 2.0. Εθνικό σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας*. Αθήνα.

Κατσαγιαννάκη Ζ. 2022. «Απολυμένοι της Kavala Oil στο Λονδίνο.» *Deutsche Welle*, ανταπόκριση της 26.5.2022. (Άρθρο προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου <https://www.dw.com/el/απολυμένοι-της-kavala-oil-στο-λονδίνο/a-61941789>.)

Κολώνας Χ. 2022. «Ενεργειακή επάρκεια: Ανοίγουν ορυχεία και διπλασιάζεται η λιγνιτική παραγωγή ρεύματος.» *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, φύλλο της 15.7.2022. (Άρθρο προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου <https://www.ot.gr/2022/07/15/energeia/energeiaki-eparkeia-anoigoun-orycheia-kai-diplasiazetai-i-lignitiki-paragogi-reymatos>.)

Κωστελένος Γ., Βασιλείου Δ., Κουνάρης Ε., Πετμεζάς Σ. και Σφακιανιάκης Μ. 2007. *Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν 1830-1939*. Αθήνα: ΚΕΠΕ και Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος.

Λιάγκου Χ. 2022. «Πώς αλλάζει το τοπίο η “στροφή” της Κομισιόν για πλαφόν στο φυσικό αέριο.» *Καθημερινή*, φύλλο της 6.10.2022. (Άρθρο προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου <https://www.kathimerini.gr/economy/562078738/pos-allazei-to-topio-istori-tis-komision-gia-plafon-sto-fysiko-aerio>.)

Χαλικιάς Ι. 2013. «Η ελληνική οικονομία, 1950-2012: Πώς φτάσαμε στην κρίση – Επενδύσεις και εξαγωγές ως λύση.» *Οικονομικές Εξελίξεις*, 22: 51-60.

Reuters. 2022. «Οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας “χτύπησαν” τους γουναράδες – Το Reuters στην Καστοριά.» *Καθημερινή*, φύλλο της 18.7.2022. (Άρθρο προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου <https://www.kathimerini.gr/society/561962041/oi-kyroseis-kata-tis-rosias-chtypisan-toys-gouynarades-to-reuters-stin-kastoria>.)

Στην Αγγλική

Abel A.B. και Bernanke B.S. 2001. *Macroeconomics*. 4th edition, Boston: Addison Wesley Longman.

Baumol W.J. και Blinder A.S. 1986. *Macroeconomics*. 4th edition, San Diego: Harcourt brace Jovanovich.

Baumol W.J. 1999. «Retrospectives: Say's Law.» *Journal of Economic Perspectives*, 13.1: 195-204.

Dornbusch R. και Fischer S. 1994. *Macroeconomics*. 6th edition, New York: McGraw-Hill.

Esper T.L. 2021. «Supply Chain Management amid the Coronavirus Pandemic.» *Journal of Public Policy & Marketing*, 40.1: 101-102.

European Union. 2022. *Russia's war on Ukraine fuels energy crisis*. Strasbourg: European Parliament. (Συνοπτικό έγγραφο (brief) προσπελάσιμο μέσω του διαδικτυακού συνδέσμου [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733643/EPRS_BRI\(2022\)733643_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733643/EPRS_BRI(2022)733643_EN.pdf).)

Fisher I. (τη συνδρομή του H.G. Brown). 1911. *The Purchasing Power of Money. Its Determination and Relation to Credit, Interest and Crises*. New York: Macmillan.

Kontolaimou A., Prodromidis P.I. και Konstantakopoulou I. 2019. «The issue of fixed book pricing: Evidence based on the Greek experience.» *Cyprus Economic Policy Review*, 13.2: 102-120.

Lukas R.E. 1990. «Supply side economics: An analytical review.» *Oxford Economic Papers*, 42.2: 293-316.

Oner C. 2017. «Inflation: Prices on the Rise.» *Back to Basics: Economic Concepts Explained*. Επιμέλεια Μ. Primorac. Washington DC: International Monetary Fund, 30-31.

Prodromidis P.I. «Who benefited from the 2014 fixed book price amendment in Greece?» 2020. *The Hellenic Open Business Administration Journal*, 6.2: 67- 92.

Raj A, Mukherjee A.A., de Sousa a Jabbour A.B.L. και Srivastava S.K. 2022. «Supply chain management during and post-COVID-19 pandemic: Mitigation strategies and practical lessons learned.» *Journal of Business Research*, 142: 1125-1139.

Siegel B.N. 1960. *Aggregate Economics and Public Policy*. 3rd edition. Homewood IL: Irwin.

WFP. 2022. *Global food crisis 2022*. Rome: World Food Programme.